Till Statens energimyndighet

Ert Dnr: ER 2026:16

Statens energimyndighets redovisning av uppdrag att analysera utveckling av Klimatpremien till miljöarbetsmaskiner

Sammanfattning

Stockholms stad tillstyrker det remitterade förslaget till ny förordning. De förslag till utveckling och breddning som ges bedöms kunna underlätta stadens övergång till fossilfria och elektrifierade arbetsmaskiner.

Stockholms stad vill samtidigt skicka med kommentaren att viktgränsen på 1000 kg för berättigande till stöd kan behöva analyseras ytterligare. Detta för att säkra att klimatpremien även gynnar införande av mindre arbetsmaskiner som inte orsakar utsläpp av hälsoskadliga ämnen.

Ställningstaganden

Av kommunfullmäktiges budget för 2026 framgår att samtliga nämnder och bolagsstyrelser ska säkerställa utfasning av fossila bränslen i egen och upphandlad verksamhet, exempelvis till transporter och arbetsmaskiner.

Stockholms stad konstaterar att arbetsmaskiner står för en tydlig del av växthusgasutsläppen i Stockholm, och att en utvecklad klimatpremie är högst relevant för att minska dessa utsläpp.

Stockholms stad tillstyrker det remitterade förslaget till ny förordning. De förslag till utveckling och breddning som ges bedöms kunna underlätta stadens övergång till fossilfria och elektrifierade arbetsmaskiner. Detta gäller särskilt förslagen att inkludera stöd till laddinfrastruktur och energilager, en högre stödnivå för små företag, och att leasade maskiner också kan beviljas stöd.

Stockholms stad vill samtidigt skicka med kommentaren att viktgränsen på 1000 kg för berättigande till stöd kan behöva analyseras ytterligare. Mindre arbetsmaskiner under 1000 kg kan förvisso ha en mindre påverkan på växthusgasutsläppen, men de kan samtidigt ha höga utsläpp av hälsoskadliga ämnen vilket kan ha stor betydelse i en tät urban miljö. Stockholms stad menar att

Stadshuset
Ragnar Östbergs Plan 1
105 35 Stockholm

viktgränsen bör sättas så att klimatpremien även gynnar införande av mindre arbetsmaskiner som inte orsakar utsläpp av hälsoskadliga ämnen.

Stockholms stad vill hänvisa till exploateringskontorets kontorsyttrande när det gäller mer detaljerade synpunkter på stödets utformning. Aspekter som rör marknadsutvecklingen och rutiner kring entreprenadupphandlingar, som är kända från exploateringskontorets tidigare användning av elektriska arbetsmaskiner, kan vara viktiga att beakta i det fortsatta arbetet med stödets utformning.

Exploateringskontoret tjänsteutlåtande daterat den 7 september 2026 har i huvudsak följande lydelse.

Exploateringskontoret ställer sig positivt till att stöd för att påskynda omställningen till eldrivna arbetsmaskiner föreslås, men kontoret vill samtidigt understryka att det är av stor vikt att stödets utformning är sådant att det ger önskad effekt för att möjliggöra uppfyllnad av de miljömål som fastställts både på nationell och lokal nivå.

2.1 Arbetsmaskiner
Myndigheten skriver ”Utbudet av eldrivna arbetsmaskiner är ännu relativt begränsat och omställningen befinner sig i ett tidigt skede, även om nya modeller lanseras i allt snabbare takt. Till skillnad från vissa segment av lastbilar sker övergången ofta direkt från diesel till batterielektrisk drift, utan mellansteg med alternativa bränslen.” Exploateringskontoret delar inte denna analys då flertalet av dagens arbetsmaskiner kan drivas med HVO100, vilket enligt ovan skrivning skulle vara att betrakta som ett mellansteg med alternativt bränsle likt det för lastbilar.

3.1 Utmaningar för eldrivna arbetsmaskiner
I avsnittet 3.1 *Utmaningar för eldrivna arbetsmaskiner* saknas ett resonemang om att energikostnader sannolikt kommer att variera över tid, mellan olika el-områden i landet samt eventuellt även mellan olika elnätsbolag beroende på vad pågående utredning av effekttarifferna kommer fram till. Energikostnaderna kan komma att påverka omställningstakten samt efterfrågan eller behov av stöd.

3.5.1 Efterfrågan från slutkunder
I den remitterade handlingen anges att Stockholms stad har som grundkrav att upphandla entreprenader helt fossilfritt, med hänvisning till en artikel av ett av exploateringskontorets pilotprojekt i Slakthusområdet. Exploateringskontoret anser att detta påstående i artikeln inte helt stämmer med dagens kravställning.

Kontorets grundkrav är att arbetsmaskiner och tunga masstransporter ska utföras med fossilfria drivmedel, men kravet gäller inte för alla övriga transporter och gäller inte heller för hela Stockholms stad.

4.3 Företag som leasar arbetsmaskiner föreslås få möjlighet att ansöka om stöd

Exploateringskontoret välkomnar förslaget om att även leasingtagare av eldrivna arbetsmaskiner ska vara berättigade stöd. Energimyndigheten föreslår dock att korttidshyra av maskiner inte ska vara stödberättigat. Kontoret undrar om myndigheten inför detta ställningstagande, undersökt om det finns segment av mer ovanliga arbetsmaskiner för specifika arbetsuppgifter och som i högre grad hyrs kortare perioder än köps in av entreprenadföretag och där omställning till elektrifierat således bromsas av detta.

4.4 En kombination av löpande stödgivning och riktade utlysningar

Myndigheten föreslår kompletterande stödgivning i form av konkurrensutsatt anbudsförfarande till de segment av arbetsmaskiner som står längre ifrån att elektrifieras, vilket ska möjliggöras genom föreslagen förordning §18. Myndighetens utlysningar ska föregås av analys för att säkerställa att det finns segment med behov av högre stödnivåer och antalet utlysningar kommer vara begränsade till ett fåtal per år där alla ansökningar inte kan beviljas stöd, avsnitt 6.3.3.
Av erfarenhet vet kontoret att om ett projekt ska elektrifieras bör beslut fattas så tidigt som möjligt under planeringsfasen. Kontoret befarar att förfaranden som innefattar konkurrensutsättning kommer att bli svårplanerade ifall ansökningsprocessen är otydlig och enbart ett mindre antal ansökningar ska beviljas utökat stöd. Exploateringskontoret anser att det behöver förtydligas hur detta kan tänkas genomföras och vad som ska premieras i urvalet av vilka ansökningar som beviljas stöd. Andra delar av förslaget som innebär en förutsägbar premie för inköp av elektrifierade maskiner anser kontoret i sånt fall istället är att föredra. Då kan befintliga arbetssätt och metoder inom branschen fortgå, med den skillnaden att elmaskiner blir billigare att införskaffa.

4.5 Stöd till eldrivna arbetsmaskiner och utrustning för laddning och tankning

Exploateringskontoret välkomnar förslaget om kombinerat stöd för köp eller leasing av eldrivna arbetsmaskiner och för investering i form av köp i ladd- och tankinfrastruktur för eldrivna arbetsmaskiner. Kontoret noterar att leasing av mobila laddlösningar inte nämns i förslaget vilket kontoret anser bör inkluderas eftersom det finns en marknad för det. Kontoret anser även att det saknas en beskrivning av hur stödet kan nyttjas för

fleråriga projekt. Exploateringskontoret tror att det skulle underlätta för branschen om stöd gick att söka för ett helt projekt, där en planerad elektrisk maskinpark, leasingkostnader och ladd- och energiförsörjningslösningar omfattas samt att ansökan kan avse hela projektperioden, istället för att det ska krävas separata ansökningar när respektive maskin eller investering aktualiseras.

5. Förordning (2026:xxx) om statligt stöd för vissa eldrivna arbetsmaskiner och tillhörande infrastruktur för laddning eller tankning med vätgas

Förutsättningar för stöd, §6

En del av kontorets entreprenader utgörs av avhjälpande åtgärder av föroreningar i mark och omfattas av anmälan enligt §28 Förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. Majoriteten av kontorets anläggningsentreprenader innehar även myndighetsbeslut om avhjälpande åtgärd i samband med teknisk schakt av anläggningsentreprenad.

Föreslagen förordning 6§ första punkten anger att stöd inte får lämnas för åtgärder som måste genomföras för att uppfylla en skyldighet enligt lag, annan författning eller villkor i ett tillstånd. Detta medför att rena saneringsentreprenader ej är stödberättigade avseende elektriska arbetsmaskiner eftersom de utförs för att uppfylla skyldighet enligt lag. Kontoret anser att det skulle vara önskvärt om marksaneringar omfattas av stödet då dessa entreprenader i många fall innebär omfattande markarbeten när förorenad jord ska skiftas ur.

Antalet platser i Sverige där det finns eller har funnits miljöfarlig verksamhet har av Naturvårdsverket och länsstyrelserna identifierats till uppåt 85 000, varav ca 10 000 av dessa har bedömts innebära så stor risk för människa och miljö att de bör åtgärdas, där många av dessa kan komma att behöva åtgärdas utan att det sker i samband med exploatering eller med annat offentligt ekonomiskt stöd.

Kontoret ser en risk att saneringsentreprenader riskerar att halka efter i omställningen mot fossilfritt utan stöd för elektrifierade arbetsmaskiner.

Stödberättigade kostnader, §§13–16

Kontorets utgångspunkt är att modellen för utbetalning av stöd ska utformas så att det skattefinansierade stödet på ett så effektivt sätt som möjligt får direkt påverkan på de i entreprenadavtalet reglerade produktionspriserna. För exploateringskontorets del innebär det att stödet bör utformas på ett sådant sätt att det inte försämrar konkurrensen vad gäller marknaden för arbetsmaskiner och att stödet är direkt kopplat till utförd produktion.

Det ekonomiska stödet för elektrifierade arbetsmaskiner föreslås i §13 och §14 utges som engångsbelopp grundat på skillnaden mellan inköpspriset eller leasingkostnaden mot jämförbara dieseldrivna maskiner. Myndigheten redovisar inte i förslaget några alternativa modeller för beräkning av stödet. Kontoret erfar att fastställande av jämförelsepris som inköpspris kan ge möjlighet till kringgående som motverkar stödets syfte. För arbetsmaskiner saknas i praktiken listpriser, priset är alltid ett resultat av en förhandling mellan köparen och en leverantör eller återförsäljare. I en sådan förhandling kan båda parter vara intresserade av att redovisa ett högt inköpsvärde (som t ex kompenseras med lågt pris för service, drift och underhåll etc.) för elmaskinen och ett lågt alternativpris för jämförbar fossildriven maskin. Även mängdrabatt är något som möjligtvis kan nyttjas och där stora bolag sannolikt har större möjligheter än små bolag att investera i en mer omfattande maskinpark. Exploateringskontoret saknar ett mer djupgående resonemang och analys av risken för försämrad konkurrens och att den föreslagna modellen inte uppfyller målet om att stödet på det mest effektiva sättet ska bidra till minskade utsläpp eller genomslag på entreprenadpriserna.

Vidare ser exploateringskontor gärna att Energimyndigheten prövar möjligheten till en alternativ stödmodell som är direkt kopplad till produktionen. En sådan modell kan i korthet grundas på att myndigheten, utifrån t ex en årlig marknadsanalys, schablonmässigt bedömer prisskillnaden mellan jämförbara diesel och emissionsfria maskiner och att ett schablonmässigt årligt timpris fastställs där stöd utbetalas utifrån aktuella drifttimmar som den eldrivna maskinen har nyttjats i entreprenaden, samt stödmottagarens storlek i enlighet med §15.

Kontorets anser vidare att myndigheten bör utreda en modell för preliminärt stöd. Under anbudstiden bör det finnas möjlighet att lämna en preliminär ansökan och där preliminärt besked om beviljad ansökan av stöd ges i nära anslutning till tilldelningsbeslutet. Om preliminär ansökan inte beviljas kan detta utgöra giltig grund för anbudsgivaren att återta anbudet. Inför kontraktstecknande krävs att leverantören erhåller slutgiltigt beslut på beviljat stöd från myndigheten. Ytterligare en fråga som bör belysas i denna modell är möjligheten för olika typer av leverantörer att med ett kontrakt som grund erhålla kredit för köp av maskin eller olika alternativ av hyrköp, leasingavtal etc.
I §15 regleras vilken andel av stöd som kan beviljas för små, medel respektive stora företag. Energimyndighetens förslag om att möjliggöra högre stödnivåer för små- och medelstora företag så som beskrivs i avsnitt 4.2, omfattar inte kommunala bolag och

förvaltningar. I §7 och §8, anges att stöd för investering i eldriven arbetsmaskin samt laddnings- eller tankningsinfrastruktur får lämnas till företag, kommuner och regioner. Det regleras dock inte i föreslagen förordning vilken stödnivå som offentliga beställare, kommunala bolag och förvaltningar, kan beviljas. Exploateringskontoret önskar ett förtydligande av vilken stödnivå som kommuner och regioner omfattas av.

Utbetalning av stöd, §§23–28

Exploateringskontoret anser att stödet bör utformas så att det på bästa sätt bidrar till lägsta möjliga produktionskostnad. Offentligt finansierade beställare är idag hårt pressade vad gäller ekonomi för infrastruktur och för staden är det av största vikt att kunna utföra förberedande arbeten för bostadsproduktionen till lägsta möjliga kostnad. Exploateringskontoret har mot bakgrund av detta synpunkter på presenterat förslag på utbetalning av stöd, 23§-28§ i föreslagen förordning. Ansökan för stödet ska enligt förslaget lämnas till myndigheten innan maskinen ”beställts”. Myndigheten prövar sedan ansökan och om ansökan beviljas ska myndigheten ”tidigast” efter sex månader utbetala stödet. Begreppet beställning bör förtydligas vad gäller bundenhet för köparen att fullfölja köpet på avtalade villkor eller om beställningen är en form av handpenningavtal, dvs köpare kan välja att inte fullfölja köpet till en kostnad som motsvarar en mindre del av köpeskillingen.
Exploateringskontoret anser vidare att tidpunkten för utbetalningen är oklar. Förslaget om att ange en tidigast tidpunkt för utbetalning innebär onödig osäkerhet för köparen och anger inte om utbetalningen kommer sex, tolv eller arton månader efter att fordonet ställts på. Vidare harmoniserar inte de olika tidsfristerna (och brist på tidsfrister) för erhållande av stöd med tidplaner för offentlig upphandling, kontraktstecknande och start av entreprenadarbeten. Kontorets upphandlingar annonseras oftast cirka sex månader före entreprenadstart. Anbudsgivare har cirka en månad anbudstid för att utarbeta ett bindande anbud, t ex vad gäller maskintyper och priser för dessa. Beställaren och tilldelad entreprenör enas därefter om kvarstående kontraktsfrågor och cirka två till tre månader före entreprenadstart kan entreprenören starta den mer konkreta produktionsplaneringen för entreprenadarbetet. I den planeringen är val av maskiner, laddnings- eller tankningsmöjligheter väsentliga frågor att lösa. För den entreprenör som tilldelats kontraktet kan enligt förslaget beställning av eldriven maskin ske först i samband med kontraktstecknande, se 5§, vilket gör det omöjligt att få tillgång till den stödberättigade maskinen från entreprenadstart då leveranstiden generellt är längre än så.
Till detta kommer att stöd endast kan ges till nya maskiner (kontoret tolkning av § 7 sista stycket) vilket i praktiken innebär att endast anbudsgivare som sedan tidigare har tillgång till en stödberättigad

maskin kan erbjuda maskinpriser där stödet ingår i anbudsgivarens kalkyl. Detta innebär att stödet riskerar att få liten betydelse för beställarens produktionskostnad för emissionsfria entreprenadarbeten.

Kontoret noterar även att det kan finnas risk för att stödberättigad maskin inte kommer till användning i Sverige i den omfattning det finns skäl att förvänta sig. Efter utbetalning av stödet i enlighet med §23 synes inte finnas hinder för leverantören att sälja maskinen vidare till en köpare i t ex Norge eller Tyskland.

6.2 Konsekvenser av förslag som påverkar vem som kan söka stöd och till vad

Enligt kontorets erfarenhet är nätägaren en nyckelfunktion för utbyggnaden av laddningsinfrastrukturen. På sikt bör nätägarnas ansvar för utbyggnad och finansiering av utbyggnad ses över för att på bästa sätt bidra till omställningen vad gäller elektrifierade arbetsmaskiner. Myndigheten bör överväga att även delar av kostnader kopplade till nätutbyggnad ska vara stödberättigat.
Vad gäller laddningsinfrastruktur är det för större infrastrukturprojekt som pågår under en längre tid med ett flertal sammanflätade entreprenader rationellt att beställaren tillhandahåller laddningsinfrastrukturen. Lagstiftningen om offentlig säljverksamhet kan dock bli aktuell i sådana situationer och kontoret anser att konsekvenser av detta behöver belysas i myndighetens förslag.

Stockholm som ovan

Karin Wanngård
Kommunstyrelsens ordförande